

7. Катерина Одарченко. Проблеми гендерної рівності і політики-жінки в Україні. 2021. URL: <https://glavcom.ua/columns/kodarchenko/problemi-gendernoji-rivnosti-i-politiki-zhinki-v-ukrajini-738966.html>
8. Ярослава Трегубова. Гендерна нерівність: п'ять порушень прав жінок в Україні. *Радіо свобода*. 2018. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/29085513.html>
9. Дискримінація- це не ок. Вчимося виявляти і протидіяти. Порадник для студентства. 59 с. URL: <https://nure.ua/wp-content/uploads/Benchmarking/sdg5.pdf>

**ХОРУНЖА Софія**, здобувач ступеня вищої освіти бакалавра, Навчально-наукового інституту № 3 Національної академії внутрішніх справ

**Науковий керівник:**  
**ЧИЖОВ Денис**, доцент кафедри конституційного права і прав людини Національної академії внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, заслужений юрист України

## МІЖНАРОДНІ МЕХАНІЗМИ ЗАХИСТУ ПРАВ ЛЮДИНИ

За відносно короткий період часу міжнародні права людини стали найважливішими в суспільстві. Найголовнішим міжнародним актом стала Загальна декларація прав людини, що була прийнята Генеральною Асамблеєю ООН 10 грудня 1948 р. Поняття “механізм захисту прав та свобод” розкривається як система правових засобів, метою яких є захист прав людини. Кожна людина повинна мати всі права і всі свободи, проголошені цією Декларацією, незалежно від раси, кольору шкіри, статі, мови, релігії, політичних або інших переконань, національного чи соціального походження, майнового, станового або іншого становища. Крім того, не повинно проводитися ніякого розрізнення на основі політичного, правового або міжнародного статусу країни або території, до якої людина належить, незалежно від того, чи є ця територія незалежною, підопічною, несамоврядованою або як-небудь інакше обмеженою у своєму суверенітеті [1].

Міжнародні норми та правові рамки, що існують у галузі прав людини їх можна розділити на частини:

1) Традиційні (матеріально-правові) механізми – договірні норми, тобто Документи, які містять офіційні зобов'язання держав у галузі прав людини, визнані державами;

2) Інституційні (процедурні) механізми – регулюючі договірні норми структура та порядок функціонування механізмів контролю та реалізації. Цей підхід втілено у більшості міжнародних договорів з прав людини.

Перший розділ цих договорів, як правило, містить важливі норми, решта розділів.

Правова основа організації та діяльності відповідного наглядового органу. Наприклад, Частина I Конвенції Організації Об'єднаних Націй про права дитини 1989 р. держав-учасниць, другий присвячений функціонуванню Комісії з прав дитини державами-учасницями для виконання взятих ними зобов'язань. Потреба в такому захисті виникає при вчиненні певного правопорушення чи об'єктивно протиправного діяння.

Право особи на захист – це матеріальне суб'єктивне право правоохоронного характеру, що виникло в момент порушення суб'єктивного права потерпілого. [1, с.5]. Першою у сфері захисту прав і свобод людини стала Ліга Націй, під егідою Ліги націй приймалися договори щодо захисту прав людини. У червні 1921 р. Лігою Націй було створено першу міжнародну організацію по роботі з біженцями – Верховну комісію у справах біженців, – яку в подальшому було замінено Нансенським міжнародним агентством у справах біженців (далі – Нансенське агентство), яке отримало повноваження від Ліги Націй восени 1930 р. і розпочало активну діяльність 1 квітня 1931 р. Ініціатором створення Агентства став Фрітьоф Нансен (1861–1930), норвезький дослідник, учений і державний діяч. У 1922 р. Фрітьоф Нансен отримав Нобелівську премію миру за «керівну роль, енергію та ентузіазм» у справі надання допомоги біженцям [5, с.10].

Існують дві групи правозахисних міжнародних організацій – універсальні та регіональні. Універсальні правозахисні організації – це організації які поширюють право на захист прав людини на весь світ а саме Верховний комісар ООН з прав людини, Комітет з прав людини, Верховний комісар у справах біженців, тощо. Універсальні правозахисні органи та організації можна поділити ще на три групи:

- Постійні органи – Комісія ООН з прав людини;
- Спеціалізовані установи Організації Об'єднаних Націй -це організації, що виконують свою роботу згідно з власними статутами та угодами ООН. Станом на сьогодні існує 16 таких організацій, що займаються правами людини ,серед них Міжнародна Організація Праці (МОП) і Організація Об'єднаних Націй з питань освіти, науки та культури ( ЮНЕСКО).

- Органи, укладені під егідою ООН Комітет ООН з прав людини, Комітет проти катувань, Комітет расової дискримінації та інші. У межах повноважень Органів Об'єднаних націй було створено велика кількість міжнародних договорів щодо захисту прав людини, наприклад: Конвенція про запобігання катуванням та іншому жорстокому, нелюдському або такому ,що принижує гідність людини, Конвенція про ліквідацію усіх норм расової дискримінації тощо.

Регіональні правозахисні організації- це організації, що діють на певній території світу (регіоні) наприклад , на території Південної Америки, Африки та Європи:

- Міжамериканська правозахисна система, вона діє лише на території Американських держав, там створені Міжамериканський суд з прав людини та Міжамериканська комісія з прав людини.

- Європейська правозахисна система діє на правах Ради Європи, але вона впливає і на формування світових стандартів людини.

- Африканська правозахисна система діє на підставі Африканської Хартії прав людини і народів.

Ще однією міжнародною організацією з питань прав людини є Рада Європи яка була заснована десятима державами Бельгією, Ірландією, Данією, Італією, Нідерландами, Люксембургом, Францією, Сполученим Королівством, Швецією до яких пізніше приєдналися Греція та Туреччина (в серпні 1949 р.) 5 травня 1949 року. Станом на вересень 1998 року склад Ради Європи налічує 40 держав-учасниць після приєднання таких країн, як Ісландія і Німеччина (1950), Австрія (1956), Кіпр (1961), Швейцарія (1963), Мальта (1965), Португалія (1976), Іспанія (1977), Ліхтенштейн (1978), Сан-Марино (1988), Фінляндія (1989), Угорщина (1990), Польща (1991), Болгарія (1992), Естонія, Литва, Словенія, Словаччина, Румунія, Чеська республіка (1993), Андорра (1994), Латвія, Албанія, Молдова, Україна, колишня Югославська Республіка Македонія (1995), Росія і Хорватія (1996). Однак через збройну агресію з боку Російської Федерації її було виключено з членів Ради Європи 16 вересня 2022 року. Членом Ради Європи може стати будь-яка країна Європи, але за умови, якщо вона дотримується принципів верховенства права, гарантує та забезпечує основні права і свободи кожної людини, яка перебуває під її юрисдикцією [4, с.17].

Існує також Європейський суд з прав людини, який є назалежним міжнародним органом, який створено відповідно до Європейської конвенції про права людини. Конвенція- це угода між державами-учасниками Ради Європи, згідно якої ці країни мають забезпечити певні загальновизнанні права людини, тобто захист принципів демократії, верховенство права і поваги до прав людини. Кожен має право після використання всіх національних засобів правового захисту звертатися за захистом своїх прав і свобод до відповідних міжнародних судових установ чи до відповідних органів міжнародних організацій, членом або учасником яких є Україна (ч.4, ст. 55 Конституції України) [6].

Одним із найважливіших універсальних систем у сфері міжнародного захисту прав людини є Організація Об'єднаних Націй ( далі-ООН). Важливу участь у забезпеченні поваги до прав людини беруть статутні органи ООН. Відповідно до ст.13 Статуту ООН мета організації дослідження та надання рекомендацій Генеральній Асамблеї ООН, це сприйняття міжнародного співробітництва в галузі політики, економічного та соціального розвитку у сфері культури, освіти, охорони здоров'я та запобігання дискримінації за ознаками раси, статі, мови та релігії.

Так само може давати рекомендації і інший головний орган ООН-Економічна і Соціальна Рада (ЕКОСОР). До того ж, відповідно до ст.68 Статуту, ЕКОСОР може створювати спеціальні комісії, і навіть з питань дотримання прав людини.

Особливою в механізмі міжнародного захисту прав людини є Рада Безпеки ООН, це єдиний орган, що має повноваження приймати обов'язкові рішення з окремих питань. Ст.39 визначає «Загрозу Миру». Цей термін не визначений у Статуті, Рада Безпеки аналізує ситуацію що склалась та надає рекомендації або вирішує які дії варто прийняти згідно зі статтями 41,42 цього Статуту.

Допоміжним органом ООН є Комісія з прав людини, яка було створена під егідою ЕКОСОР у 1946 році, з початку заснування Комісії, вона була наділена повноваженнями тільки в сфері забезпечення прав людини. Згодом у 1967р. відповідно до резолюцій ЕКОСОР Комісія отримала повноваження на розгляд повідомлень про масові та систематичні порушення прав людини.

Механізми Організації Об'єднаних Націй щодо забезпечення дотримання прав людини спрямовані на запобігання порушенню державами (а не тільки державами-членами Організації Об'єднаних Націй) принципів міжнародного права, незалежно від їхньої прихильності до того чи іншого договору. Сказане повністю відноситься до дотримання принципу поваги до прав людини. Суттєві повноваження та можливості демонструють органи та механізми Організації Об'єднаних Націй, передбачені конкретними угодами. Хоча кожен договір має свої особливості, аналіз цих міжнародно-правових актів, проведений Організацією Об'єднаних Націй, дозволяє виділити найбільш типові форми, які використовуються міжнародним співтовариством контролю за дотриманням зобов'язань держав.

Ще одна можливість для деяких організацій впливати на проблемні держави - направити звіт про внутрішню ситуацію до вищих інстанцій, до Комітету експертів МОП-це Міжнародна конференція праці, Комісія ООН з прав людини, ЕКОСОС. Однак варто пам'ятати, що оцінювати ситуацію слід з точки зору порушень прав людини, а не з точки зору наявності або відсутності порушень прав людини, оскільки такі органи, що стоять вище, завжди є більшою мірою політичними органами, ніж правозахисними. Політична доцільність чи недоцільність покарання злочинних націй. У будь-якому випадку вони не розглядають окремі порушення, якщо тільки вони не носять масштабного чи серйозного характеру. Найбільш ефективними є групи та організації, які мають право на прийом та розгляд індивідуальних скарг (клопотань) громадян та організацій, які стали жертвами порушень прав людини. Інакше кажучи, ці організації ведуть квазісудовий процес, у якому сперечаються одна з одною дві сторони: обвинувачена держава та особа, чії права, за їх твердженням, були порушені. За результатами буде ухвалено рішення. Це юридично чи фактично має виконуватися державами у зв'язку з великими міжнародними повноваженнями відповідних органів прокуратури та характером самого рішення. Відмінною рисою цих органів є їх «обов'язок приймати рішення щодо

кожної переданої їм справи, навіть якщо це рішення щодо питання прийнятності». Таким чином, метою процедури є зафіксувати кожне конкретне порушення. При цьому обидві сторони можуть бути присутніми під час розгляду відповідних справ (обсяг цього права залежить від установи).

Основними рисами здійснення контрольних процедур є:

- діяльність на підставі міжнародного договору;
- здійснення тільки міжнародними органами;
- об'єктивне встановлення фактів;
- гласність (кінцевих результатів контролю);
- заохочення участі громадськості в захисті прав людини [8].

Підбиваючи підсумки можна сказати, що міжнародні механізми створені для того, щоб захистити права людей в усіх країнах світу. У той час не існувало загальної системи міжнародного захисту прав людини та основних свобод і в цілому не було міжнародно-правовим обов'язком держав дотримуватись норм відповідних договорів. Заяви про те, що права людини порушуються в інших країнах, можна розглядати як порушення суверенітету та втручання у внутрішні справи. Друга світова війна наголосила на необхідності захисту прав людини, включаючи міжнародний захист.

Невипадково у преамбулі Статуту Організації Об'єднаних Націй підтверджується рішучість народу Організації Об'єднаних Націй підтвердити свою віру в основні права. Зневага підкреслюється в людській гідності, рівності чоловіків та жінок, рівності прав великих і малих націй, а також у преамбулі Загальної декларації прав людини. Порушення прав людини призвели до варварських вчинків, що зневажають совість людства, а самі права мають захищатися владою.

#### **Список використаної літератури:**

1. Загальна декларація прав людини *ООН*; Декларація, Міжнародний документ від 10.12.1948 - [https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995\\_015#Text](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_015#Text) (дата звернення 11.11.2022)
2. Конвенція проти катувань та інших жорстоких, нелюдських або принижуючих людську гідність, видів поводження і покарання (від 10.12.1984) - [https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995\\_085#Text](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_085#Text) (дата звернення 11.11.2022)
3. Шуміло І. А. МІЖНАРОДНА СИСТЕМА ЗАХИСТУ ПРАВ ЛЮДИНИ//Навчальний посібник // Підготовлено в рамках реалізації і за підтримки Програми Європейського Союзу ERASMUS+ 573861–EPP–1–2016–1–EE–EPPKA2–CBHE–JP «European Human Rights Law for Universities of Ukraine and Moldova» – HRLAW – Київ ,2018.
4. БИСАГА Ю.М., ПАЛІНЧАК М.М., БЄЛОВ Д.М, ДАНКАНИЧ М.М// навч.посібник МІЖНАРОДНІ ЗАСОБИ ЗАХИСТУ ПРАВ ТА СВОБОД ЛЮДИНИ І ГРОМАДЯНИНА - УЖГОРОД 2003.
5. Міжнародний захист прав людини. навчальний посібник. / Т. Л. Сироїд, Л. О. Фоміна// Харків, 2019.

6. Конституція України від 28.06.1996 р. - <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення 11.11.2022)
7. Статут Організації Об'єднаних Націй від 24 жовтня 1945р. - [https://unic.un.org/aroundworld/unics/common/documents/publications/uncharter/UN%20Charter\\_Ukrainian.pdf](https://unic.un.org/aroundworld/unics/common/documents/publications/uncharter/UN%20Charter_Ukrainian.pdf) (дата звернення 11.11.2022)
8. Вісник. Сучасна система міжнародного права// Мицик В.В.// - 2009.

**ЧЕРКАС Катерина**, здобувач ступеня вищої освіти магістра Навчально-наукового інституту № 1 Національної академії внутрішніх справ  
**Науковий керівник: КАЛИНОВСЬКИЙ Богдан**, доктор юридичних наук, професор, завідувач кафедри конституційного права та прав людини Національної академії внутрішніх справ

## ЗАКРІПЛЕННЯ ТА ЗАХИСТ ПРАВ ДИТИНИ В ЗАКОНОДАВСТВІ

Для початку необхідно визначити, чим відрізняються права дитини, від прав людини? «Права людини як броня – вони захищають нас; вони як правила – говорять нам, як себе поводити; і вони як арбітри – ми можемо до них звертатися. Вони абстрактні – як емоції, і як емоції, вони належать усім й існують, що б навколо не відбувалося»[1]. Права дитини – «це система можливостей, які необхідні особі для її комплексного та цілісного розвитку в умовах і відповідно до вимог середовища, беручи до уваги незрілість дитини (за міжнародно-правовими актами визнається «кожна людська істота до досягнення 18-річного віку, якщо за законом, що застосовується до даної особи, вона не досягає повноліття раніше)». Наприклад, кожна дитина має право на життя з моменту визначення її живонародженою та життєздатною за критеріями Всесвітньої організації охорони здоров'я, має право на вільне висловлювання особистої думки, формування власних поглядів, розвиток власної суспільної активності, отримання інформації, що відповідає її віку, кожна дитина з моменту народження має право на ім'я та громадянство, кожній дитині гарантується право на свободу, особисту недоторканність та захист гідності та інші [2]. Наразі ця тема являється досить актуальною для обговорення, так як відбувається порушення прав дітей в період збройної агресії російської федерації на українське суспільство.

Слід розглянути нормативну базу захисту прав дитини в Україні, вона регулюється: Конституцією України, Конвенцією про права дитини, Законом